

Maďarské pohřebiště starší a střední doby bronzové Dunaújváros-Duna-Dúló

Pohřebiště Dunaújváros-Duna-Dúló a nedaleké sídliště Dunaújváros – Kosziderpadlás se nachází na pravém břehu Dunaje přibližně 60 km jižně od Budapešti. Lokalita byla osídlena po celou dobu bronzovou a vystřídalo se na ní několik kultur, první z nich byla nagyrevská kultura starší doby bronzové. Zachránit se podařily asi 2 třetiny pohřebiště, odhadovaný počet hrobů je kolem 2000 až 2400. Podle autorky mělo umístění pohřebiště hned naproti sídliště jak čistě praktické důvody, tak funkci symbolickou. Obě polohy odděluje údolí, které má poměrně strmé stěny a rovné dno, téměř jako rokle. Z jedné strany jde vidět na stranu druhou, tedy ze sídliště (říše živých) se díváme na pohřebiště (do říše mrtvých). Ze sociálního hlediska dává takové uspořádání krajiny tedy hlubší smysl. Většina sídlišť nagyrevské kultury měla nedaleká pohřebiště, která byla oddělena umělým příkopem, údolím, potokem apod.

Hroby se kumulují do 12 identifikovatelných útvarů oválného tvaru. S podobnými kumulacemi se lze setkat i na jiných maďarských pohřebištích doby bronzové. Uvnitř jedné kumulace na námi sledovaném pohřebišti bylo 100 až 200 hrobů (na jiných lokalitách jen cca 18 až 20 hrobů). Kumulace pravděpodobně sdružovaly hroby členů rozvětvené rodiny nebo určitého klanu.

Nagyrevská kultura založila sídliště a nedaleké pohřebiště v druhé polovině starší doby bronzové. Vzdálenost uložených hrobů od sídliště se v čase měnila. Nejstarší hroby z časných fází nagyrevské kultury nalezneme v největší vzdálenosti od sídliště, poté se hroby postupně přibližují. Uvnitř výše zmíněných 12 kumulací lze identifikovat dílčí skupinky 2–3 hrobů, které jsou blízko sebe. Jde pravděpodobně o pohřby nukleární rodiny uvnitř mnohem širší rodiny (1 kumulace). Z toho lze usuzovat, že základní sociální jednotkou nagyrevské kultury byla nukleární rodina se silnými vazbami na širší rodinu.

Nagyrevskou kulturu na lokalitě střídá nově přichozí kisapostagská kultura. Na pohřebišti Dunaújváros-Duna-Dúló bylo této kultuře přiřazeno 48 hrobů. Hroby obou kultur se nacházely velmi blízko sebe, což naznačuje, že lidé nagyrevské kultury byli k nově přichozí kisapostagské kultuře přátelští a otevření. Někdy se dokonce ve shluku nagyrevských hrobů objevil osamocený hrob kisapostagský nebo naopak. Avšak na rozdíl od nagyrevských pohřbů, netvořily kisapostagské hroby nikdy skupinky uvnitř kumulací a všechny hroby byly od sebe přibližně stejně daleko. Kisapostagská kultura využívala jak kumulace nagyrevské, tak založila několik nových.

Kisapostagská kultura se plynule přetvořila do kultury Vatya, které náleží 756 z celkem 918 kulturně identifikovatelných hrobů na lokalitě. Za tak vysoké číslo může jak dlouhá doba osídlení touto kulturou (400 až 500 let), tak značný nárůst počtu obyvatel. Hroby kultury Vatya nalezneme opět i v kumulacích obsahujících předešlé kisapostagské a nagyrevské hroby. Přítomné jsou i malé skupinky blízkých hrobů – rodinné pohřby (takové jsme v kisapostagské kultuře neviděli). Na rozdíl od předešlých kultur, využívala kultura Vatya celou plochu pohřebiště, ne jenom severní a jižní část. - Nadále se používaly velké kumulace založené v předešlých obdobích. Je zajímavé, že zatímco do jedné skupiny přibylo sotva pár hrobů, do jiné kumulace přibylo zdaleka nejvíce hrobů za dobu celé existence této skupiny. To naznačuje že v takové skupině byly pohřbeni jedinci, kteří byli součástí sociální skupiny, která byla v danou dobu nejpočetnější.

Během následujícího kosziderského horizontu můžeme pozorovat v podstatě pokračování výše zmíněných pohřebních zvyklostí s malými výjimkami. Pohřbívání se nyní soustředilo převážně do jižní části pohřebiště a v porovnání s předešlým obdobím vzrostl počet dvoj a troj hrobů.

Všechny pohřební zvyklosti pokračují i za mohylové kultury, které bylo přiřazeno 33 hrobů. Sídlíště i pohřebiště je pomalu opuštěno.

Hroby cizích kultur

Hroby obsahující odlišnou keramickou výbavu náleží podunajské kultuře s inkrustovanou keramikou. Takových hrobů se na lokalitě podařilo odkrýt 30. Pocházejí z různých fází osídlení a najdeme je na ploše celého pohřebiště. Ve skupině 5 se jich nacházelo 10 (mohlo jít o sociální skupinu obchodníků, kdy zde proto bylo pohřbeno nejvíce cizích příslušníků), ostatní skupiny měly 1 nebo několik hrobů, některé skupiny žádné. Cizí hroby spolu dohromady netvoří žádné formace, stávají se součástí menších kumulací uvnitř větších skupin.

Inhumace

Na zkoumaném pohřebišti je dohromady 53 kostrových hrobů z různých období osídlení. Z osídlení nagyrevskou kulturou známe 5 inhumací. 4 z 5 jedinců byli ve skrčené poloze na svém pravém bohu, tváří proti východu. Jedinec v pátém hrobu ležel však na svém levém boku s hlavou proti jihozápadu. Z kisapotagské fáze známe 2 kostrové hroby. V obou bylo tělo v poloze na zádech, v jednom s pokrčenými nohama. Z fáze osídlení kulturou Vatya známe 12 kostrových hrobů. 9 z nich náleží první rané fázi kultury a 3 střední fázi. Hroby ze střední fáze kultury obsahují závěsky vyrobené z mušle a bronzové milodary. Těla byla většinou orientována vůči východu. Všechny kostry byly ve skrčené poloze, 7 z nich na levé straně, 4 na straně pravé. Z kosziderské fáze osídlení známe 10 kostrových hrobů. 4 z těchto pohřbů obsahovaly pohřby osamocené lidské lebky, ve 2 případech s milodary. Pohřbívání osamocené lebky je novinkou, která přišla právě s kosziderskou fází. Pouze u 5 hrobů se podařilo zjistit polohu kostry – jednou bylo tělo na zádech ve, 4 případech ve skrčené poloze na boku. Téměř všechna těla byla orientována jinak než v předešlých fázích (hlavně vůči západu). Ve všech hrobech byly milodary umístěny kolem hlavy, což je také novinkou.

Shrnutí

Na pohřebišti se pohřbívalo nepřetržitě 800 let. Vystřídaly se na něm 4 svěbytné kulturní celky, které se však navzájem notně ovlivňovaly, jak lze z pohřebních zvyklostí usuzovat. Změny nebyly skokové, ale přicházely postupně a plynule. Inhumace byla vzácně přítomná po celou dobu existence pohřebiště, stejně jako zvyk pohřbívat do 1 z 12 velkých hrobových kumulací. Skutečnost, že pohřby příslušníků různých kultur se nacházely velmi blízko sebe nebo byly přidávány do starších kumulací předešlé kultury, naznačuje mírové soužití těchto kultur. „Balíček“ pohřebních zvyklostí zůstal ve svém základě po celou dobu bronzovou stejný u různých kulturních celků. To vypovídá o globálním společném duchovním myšlení a představách lidí po celé trvání doby bronzové v dnešním Maďarsku. Větší rozdíly lze pozorovat jen v případě inhumací, které jsou ve výrazné menšině. Jedná se hlavně o různé polohy a orientace těla zemřelého.

Použitá literatura: VICZE, Magdolna. Bronze Age cemeteries at Dunaújváros-Duna-dűlő. Edited by Gábor Váczi - Alexandra Anders. Budapest: Eötvös Loránd University, Institute of Archaeological Sciences, 2011. 471 s.